

ภาษาปาก

อรรถกถา บวธศึกษา*

การใช้ภาษาในการติดต่อสื่อสารของคนในสังคมไทยขึ้นอยู่กับปัจจัยต่างๆ หลายประการ เช่น สถานการณ์ในการใช้ภาษา ความสัมพันธ์ระหว่างผู้พูดกับผู้ฟัง เรื่องที่พูด หรือวัตถุประสงค์ในการพูด เป็นต้น ดังนั้นการใช้ภาษาในการสื่อสารจึงจำเป็นต้องพิจารณาและเลือกใช้ภาษาให้เหมาะกับกาลเทศะเป็นสำคัญ

ภาษาที่คนในสังคมไทยใช้ติดต่อสื่อสารกันโดยทั่วไปจะมี ๓ ระดับ คือ ภาษาทางการหรือภาษาแบบแผน ภาษากึ่งทางการหรือภาษากึ่งแบบแผน และภาษาไม่เป็นทางการหรือภาษาปาก

๑. ภาษาทางการหรือภาษาแบบแผน (Formal language) ได้แก่ ภาษาที่ใช้ในการพูดและการเขียนในโอกาสสำคัญและเป็นทางการ โดยต้องคำนึงถึงคุณภาพและความถูกต้องตามกฎเกณฑ์ของภาษา เช่น การเขียนเอกสารทางราชการ การเขียนตำราวิชาการ คำกล่าวเปิดการประชุมหรือสัมมนา คำปราศรัย คำประกาศเกียรติคุณ เป็นต้น

๒. ภาษากึ่งทางการหรือภาษากึ่งแบบแผน (Informal language) เป็นภาษาที่ใช้ในการพูดและการเขียนที่ไม่เป็นทางการมากนัก มีความสุภาพแต่ไม่ต้องระมัดระวังเท่าภาษาระดับแบบแผน เช่น อาจมีการละส่วนของประโยคได้บ้าง หรืออาจมีภาษาไม่เป็นทางการเข้ามาปะปนได้บ้าง ตัวอย่างเช่น การเขียนบทความในวารสารต่างๆ สารคดีท่องเที่ยว บทความแสดงความความคิดเห็น การเจรจาทางธุรกิจ การติดต่อกันภายในหน่วยงาน การอภิปราย เป็นต้น

๓. ภาษาไม่เป็นทางการหรือภาษาปาก (Vulgarism) เป็นภาษาที่ใช้สนทนากันในชีวิตประจำวัน ในการประกอบอาชีพ การติดต่อซื้อขายทั่วไป ภาษาระดับนี้ไม่เคร่งครัดในกฎเกณฑ์ของภาษามากนัก อาจมีคำสแลง คำกร่อน คำย่อ คำตัด หรือมีภาษาต่างประเทศปะปนบ้าง ภาษาปากจึงเป็นภาษาที่ใช้สนทนากับบุคคลที่สนิทสนมคุ้นเคยกัน เช่น ในกลุ่มเพื่อนฝูง หรือคนในครอบครัวเดียวกัน เป็นต้น

ภาษาทั้ง ๓ ระดับดังกล่าวมีลักษณะการใช้ที่แตกต่างกัน ต้องเลือกใช้ตามสถานการณ์และตามฐานะของผู้ใช้ภาษา บางครั้งเราต้องใช้ภาษาระดับแบบแผน บางครั้งเราต้องใช้ภาษาระดับกึ่งแบบแผน แต่ในชีวิตประจำวันส่วนใหญ่เรามักใช้ภาษาไม่เป็นทางการหรือภาษาปาก

แม้ว่าภาษาปากจะเป็นภาษาที่อยู่ในระดับต่ำที่สุดของภาษาทั้ง ๓ ระดับที่กล่าวมา แต่ภาษาปากก็เป็นภาษาที่เราใช้มากที่สุดและบ่อยที่สุด จึงทำให้ภาษาปากเป็นภาษาที่เราคุ้นเคยที่สุด และใช้อย่างเคยชินที่สุดด้วยเช่นกัน

* ผู้ช่วยศาสตราจารย์ประจำภาควิชาภาษาไทย คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

ศศ.บ. (ภาษาและวรรณคดีไทย) มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ, อ.ม. (ภาษาไทย) มหาวิทยาลัยศิลปากร

จากการศึกษาภาษาปากจากพจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๕๒๕ พบคำภาษาปากประมาณ ๕๐๐ คำ คำที่พจนานุกรมจัดให้อยู่ในกลุ่มของคำภาษาปากอาจแบ่งได้เป็น ๙ ประเภทใหญ่ๆ ดังนี้

๑. คำตัดสั้นหรือคำย่อ ได้แก่การตัดคำหรือการย่อคำให้สั้นลง ทำให้เสียงของคำหายไปบางส่วน เช่น

- กิโล หรือ โล - เป็นคำประกอบข้างหน้าหน่วยมาตราเมตริก หมายความว่า พัน เช่น กิโลเมตร กิโลกรัม คำว่า กิโล หมายถึง เครื่องชั่งก็ได้
- โข - หมายถึง มาก ย่อมาจากคำว่าอักษโขภินิ
- คิว - หมายถึง ลูกบาศก์ ย่อมาจากคำว่าคิวบิก (cubic)
- เบอร์ - หมายถึง หมายเลขลำดับ ย่อมาจากคำว่านัมเบอร์ (number)
- ร้อง - หมายถึง เปล่งเสียงดัง ย่อมาจากคำว่าร้องเพลง หรือร้องไห้
- โว - หมายถึง พูดโอ้อวด ย่อมาจากคำว่าคุยโว

๒. คำที่มีเสียงเพี้ยนไปจากเดิม ได้แก่ คำที่ออกเสียงต่างไปจากคำเดิม เป็นการปรับเสียงเพื่อให้ออกเสียงได้สะดวกยิ่งขึ้น เช่น

- กุดัง - หมายถึง โรงเก็บสินค้าหรือสิ่งของ มาจากคำว่า โกดัง
- ชะแล็ก - หมายถึง ของแข็งที่สกัดได้จากครั้ง ใช้เคลือบผิววัตถุ มาจากคำว่า เซลแล็ก
- ตมูก - หมายถึง อวัยวะส่วนหนึ่งที่ยื่นออกมาอยู่เหนือปาก สำหรับตมกลืนและหายใจ มาจากคำว่า จมูก
- ยี่เก - หมายถึง การแสดงชนิดหนึ่งมาจากชาวมลายู มาจากคำว่า ลิเก
- ตะไก้ - หมายถึง เมียของญาติ มาจากคำว่า สะไ้
- เหอะ - เป็นคำประกอบท้ายกริยาแสดงความหมายเป็นเชิงชักชวนหรือวิงวอน มาจากคำว่า เหอะ

๓. คำสร้อย ได้แก่คำที่เติมหรือประกอบคำอื่นเพื่อให้เกิดความไพเราะ หรือเพื่อให้เต็มความ เช่น
- กระฉอกกระฉก^๒ - หมายถึงอาการที่ของเหลวเช่นน้ำในภาชนะกระเพื่อมอย่างแรงเพราะความสั่นสะเทือน มาจากคำว่า กระฉอก
  - ถนัดถนี่ - หมายถึง ชัด แม่นยำ มาจากคำว่า ถนัด
  - ทองหยอง - หมายถึง ทองรูปพรรณ มาจากคำว่า ทอง
  - ฝรั่งมังค่า - หมายถึง ชนชาติผิวขาว มาจากคำว่า ฝรั่ง
  - พิลึกพิลั่น - หมายถึง ผิดปกติ แปลกประหลาด มาจากคำว่า พิลึก
  - เออะมะเทิ่ง - หมายถึง อึกทึก ส่งเสียงดัง มาจากคำว่า เออะ

๔. คำสแลง ได้แก่ถ้อยคำหรือสำนวนที่นิยมใช้กันเฉพาะกลุ่ม หรือชั่วระยะเวลาหนึ่ง เป็นภาษาที่ไม่ถูกต้องตามหลักภาษา เช่น

กะซวก	- หมายถึง แทง
ขี้ดีด	- หมายถึง ตระหนี่เหนียวแน่นมาก
เจ็ง	- หมายถึง ล้มเลิกกิจการเพราะหมดทุน สิ้นสุด
บานตะไท	- หมายถึง มากมาย
เลีย	- หมายถึง กิริยาประจบประแจงเพื่อให้นายรัก
บรม	- หมายถึง อย่างที่สุด เช่น ขี้เกียจบรม

๕. คำที่ใช้เป็นส่วนน ได้แก่ถ้อยคำหรือข้อความที่กล่าวสืบต่อกันมา อาจมีความหมายไม่ตรงตามตัวอักษร หรือมีความหมายอื่นแฝงอยู่ เช่น

กระดุก	- หมายถึง ตระหนี่ ขี้เหนียว
ขี้เล็บ	- หมายถึง เล็กน้อย
ดินผี	- หมายถึง ผู้ที่ซบถเร็วจนนำหवादเสียว และไม่รักษากฎจรรยา
เตะฝุ่น	- หมายถึง ดกงาน ว่างงาน
น้ำยา	- หมายถึง ความสามารถในทางใดทางหนึ่ง มักใช้ในทางตำหนิ เช่น ไม่มีน้ำยา หมายความว่าไม่มีความสามารถ
เสือกระดาศ	- หมายถึง ผู้ที่ทำหน้าที่ประหนึ่งมีอำนาจมาก แต่ความจริงไม่มี

๖. คำยืมจากภาษาอื่น ได้แก่คำที่ไทยเรายืมมาจากภาษาอื่นและใช้อยู่จนเคยชินในลักษณะของภาษาปาก เช่น

แก๊ง	- หมายถึง กลุ่มคนที่ตั้งเป็นก๊กเป็นเหล่า มักใช้ในความหมายไม่ดี เช่น แก๊งโจร แก๊งอันธพาล คำว่า แก๊ง เป็นคำยืมจากภาษาอังกฤษ
แบงก์	- หมายถึง ธนาคาร ธนบัตร คำว่า แบงก์ เป็นคำยืมจากภาษาอังกฤษ
หมวกกันน็อก	- หมายถึง หมวกสำหรับสวมป้องกันหรือลดอันตราย เมื่อศีรษะได้รับความกระทบกระเทือน คำว่า น็อก เป็นคำยืมจากภาษาอังกฤษ
เซ้ง	- หมายถึง โอนสิทธิหรือกิจการไปให้อีกคนหนึ่งโดยได้ค่าตอบแทน คำว่า เซ้ง เป็นคำยืมจากภาษาจีน
บอкийหื้อ	- หมายถึง แสดงกิริยาท่าทีหรือคำพูดให้รู้ว่ามีลักษณะนิสัยใจคอหรือชาติตระกูลเป็นอย่างไร คำว่า ยีหื้อ เป็นคำยืมจากภาษาจีน
เฮง	- หมายถึง โชคดี เคราะห์ดี คำว่า เฮง เป็นคำยืมจากภาษาจีน

๗. คำที่มีลักษณะเฉพาะ ได้แก่คำที่สร้างขึ้นใหม่เพื่อให้เกิดภาพแทนสิ่งใดสิ่งหนึ่ง แทนที่จะใช้คำธรรมดาๆ ที่มีอยู่ เช่น

กระบอกเสียง	- หมายถึง ผู้เป็นปากเป็นเสียงแทน
เปิดกล้อง	- หมายถึง เริ่มการถ่ายภาพยนตร์เป็นปฐมฤกษ์ของแต่ละเรื่อง

- มุ้งสายบัว - หมายถึง ห้องขังผู้ต้องหา
- รัดเข็มขัด - หมายถึง ประหัด
- วัดพื้น - หมายถึง หกล้มนอนตัวทาบลง
- อัดก๊อบปี - หมายถึง บีบปะทะอย่างแรง บีบอัดให้แน่น มักใช้กับอุบัติเหตุทางรถยนต์

๘. คำที่ใช้บอกลักษณะ ได้แก่คำที่ใช้บอกลักษณะต่างๆ ของนาม กริยา หรือคำวิเศษณ์ เพื่อให้เกิดภาพหรือความรู้สึกที่ชัดเจนยิ่งขึ้น เช่น

- กะหรั่ง - หมายถึง ผอมเกร็ง
- แจ๊ด - หมายถึง จัด มักใช้กับสีแดงหรือรสเปรี้ยว เช่น แดงแจ๊ด
- แผ่สองสลึง - หมายถึง อากาที่นอนหงายมือตีนเหยียดออกไปเต็มที่
- เพี้ยว - หมายถึง ทำหรือแสดงผาดโผนเป็นที่สะดุดตา เช่น แดงตัวเพี้ยว
- อล่องฉ่อง - หมายถึง งามผุดผ่องน่าชม
- แอ้งแม้ง - หมายถึง อากาที่นอนหนึ่งอยู่กับที่เพราะหมดกำลัง

๙. คำที่เป็นคำต่ำ คำหยาบ คำที่เกี่ยวกับอวัยวะเพศหรือพฤติกรรมทางเพศ หรือคำที่ใช้แทนคำต้องห้ามต่างๆ เช่น

- ซิก - หมายถึง รูปแกะจำลองอวัยวะเพศชาย ใช้เป็นเครื่องรางของขลัง
- เบา - หมายถึง ถ่ายปัสสาวะ
- ร่วมรัก - หมายถึง เสพสังวาส
- ลอยดอก - หมายถึง คำก่อนว่าผู้หญิงที่ประพฤติตัวไม่สมควร เช่น ล่อหรือยั่วชวนผู้ชายในที่เปิดเผย
- เสือกกะโหลก - หมายถึง เข้าไปทำการโดยไม่มีใครต้องการให้ทำ
- อี - หมายถึง อูจจาระ ถ่ายอูจจาระ

จากที่กล่าวมานี้จะเห็นได้ว่าคำที่จัดอยู่ในกลุ่มของภาษาปากมีมากมายหลายประเภท ซึ่งผู้เขียนใคร่ขอตั้งข้อสังเกตเกี่ยวกับคำภาษาปากจากภาษาปาก ๙ ประเภทที่กล่าวมาข้างต้น และจากข้อมูลที่มีอยู่ไว้ดังนี้

๑. คำภาษาปากบางคำที่คนส่วนใหญ่เลิกใช้แล้วยังปรากฏอยู่ในพจนานุกรมจำนวนหนึ่ง คำจำพวกนี้อาจให้ประโยชน์ในการแปลศัพท์บางคำ หากไปอ่านหนังสือหรืออ่านเอกสารเก่าๆ เช่น

- ซิ่น - หมายถึง คู่รัก
- ไปคำถ่าน - หมายถึง ตาย
- หมิ่น - หมายถึง ทะลึ่ง ทะเล้น
- กะหราน - หมายถึง อวาม ใช้ประกอบกับแดงหรือเหลือง เช่น แดงกะหราน เหลืองกะหราน

๒. คำภาษาปากจำนวนมากเป็นคำที่มีความหมายโดยนัย กล่าวคือเป็นคำที่มีความหมายพิเศษต่างจากความหมายที่เข้าใจกันโดยทั่วไป คำประเภทนี้ผู้ที่เข้าใจภาษายังไม่ลึกซึ้ง เช่น เด็ก หรือ ชาวต่างประเทศ อาจไม่เข้าใจหรือเข้าใจผิดได้ เช่น

- พูด - โดยทั่วไปจะหมายถึง การพูดขึ้นมา เมื่อเป็นภาษาปากจะหมายถึง พูดหรือเผยความลับเพราะทนเก็บไว้ไม่ได้
- ปลดทุกข์ - โดยทั่วไปจะหมายถึงทำให้หมดทุกข์ เมื่อเป็นภาษาปากจะหมายถึง ปัสสาวะหรืออุจจาระ
- ปึกหัก - โดยทั่วไปจะหมายถึงอาการพับหรืออที่ปีกของสัตว์ปีก เช่นไก่หรือนก เมื่อเป็นภาษาปากจะหมายถึง การประสบความผิดหวังหรือพลาดพลั้งอย่างรุนแรงจนหมดกำลังใจ
- จิก - โดยทั่วไปจะหมายถึง กิริยาที่เอางอนยปากสับอย่างอาการของนก หรือกิริยาที่เอาลิ้นมีปลายคมหรือแหลมกดลงพอให้ติดอยู่ เช่น เอาลี้นจิกให้เป็นรอย เมื่อเป็นภาษาปากจะหมายถึง โขกสับเมื่อเป็นต่อ

๓. คำยืมภาษาต่างประเทศที่จัดอยู่ในกลุ่มของคำภาษาปากมีลักษณะการใช้หลายแบบ การใช้ลักษณะนี้เป็นการปรับและเปลี่ยนให้เข้ากับลักษณะของภาษาไทย เช่น

การตัดเสียง ตัวอย่างเช่น

- คำว่า กิโล หรือโล มาจากคำว่า กิโลเมตร (kilometre) และกิโลกรัม (kilogramme) ในภาษาฝรั่งเศส
- คำว่า เบอร์ มาจากคำว่า นัมเบอร์ (number) ในภาษาอังกฤษ
- คำว่า คิว มาจากคำว่า คิวบิก (cubic) ในภาษาอังกฤษ

การเปลี่ยนแปลงเสียง ตัวอย่างเช่น

- คำว่า กุดัง เสียงเพี้ยนมาจากคำว่า โกดัง (godown) ในภาษาอังกฤษ
- คำว่า ชะแล็ก เสียงเพี้ยนมาจากคำว่า เซลแล็ก (shellac) ในภาษาอังกฤษ

การทับศัพท์ มีทั้งการใช้แบบทับศัพท์ทั้งคำและแบบทับศัพท์บางส่วน^๓ ตัวอย่างเช่น

- คำว่า นีออน ทับศัพท์คำว่า neon ในภาษาอังกฤษ
- คำว่า โหวต ทับศัพท์คำว่า vote ในภาษาอังกฤษ
- คำว่า โฮเต็ล ทับศัพท์คำว่า hotel ในภาษาอังกฤษ
- คำว่า บีมน้ำมัน มาจากคำว่า pump ในภาษาอังกฤษ และคำว่า น้ำมันในภาษาไทย
- คำว่า เงินดาวนัม มาจากคำว่า เงิน ในภาษาไทย และคำว่า down ในภาษาอังกฤษ
- คำว่า ช่างฟิต มาจากคำว่า ช่าง ในภาษาไทย และคำว่า fit ในภาษาอังกฤษ

นอกจากคำยืมภาษาอังกฤษแล้ว คำยืมภาษาต่างประเทศที่อยู่ในกลุ่มของภาษาปากอีกจำนวนไม่น้อยก็คือคำยืมจากภาษาจีน คำยืมจากภาษาจีนที่ปรากฏเป็นคำภาษาปากมักเป็นคำทับศัพท์ เช่น คำว่า กัง เจ็ง ชิว แซ่ ตื้อ ตุ่น โต๊ด ไปเก โผ ที่เป็นการทับศัพท์บางส่วนมีเป็นจำนวนน้อย เช่นคำว่า บอกรู้หื้อ แบไต่ เป็นต้น

คำยืมที่ปรากฏเป็นภาษาปากในภาษาไทยจึงบ่งบอกให้เห็นถึงความสัมพันธ์อันยาวนานและความสำคัญของภาษาเหล่านั้นที่มีต่อภาษาไทยได้เป็นอย่างดี เพราะคำที่จะเป็นภาษาปากได้มักจะเป็นคำที่เจ้าของภาษาคุ่นเคย และมักจะเป็นคำที่ใช้อยู่แทบจะตลอดเวลาในชีวิตประจำวันอีกด้วย

แม้ว่าภาษาปากจะจัดเป็นภาษาพูดธรรมดาๆ แต่หากสังเกตให้ดีแล้วจะเห็นว่าผู้ที่ใช้ภาษาปากได้ถูกต้องนั้นจะต้องเป็นผู้ที่เข้าใจภาษาจริงๆ โดยเฉพาะคำภาษาปากที่ใช้เป็นคำสแลง คำที่ใช้เป็นส่วนวน คำที่มีลักษณะเฉพาะ หรือคำที่มีความหมายโดยนัย เป็นต้น

และหากจะกล่าวถึงข้อดีของภาษาปากก็อาจจะกล่าวได้ว่าภาษาปากเป็นภาษาระดับที่เราสามารถใช้ได้อย่างสบายใจในชีวิตประจำวัน เพราะภาษาปากเป็นภาษากลางๆ ที่ทำให้เราไม่ต้องใช้ภาษาที่เป็นทางการมากเกินไป และในขณะเดียวกันก็เป็นการหลีกเลี่ยงทำให้เราไม่ต้องใช้คำไม่สุภาพ คำหยาบ หรือคำต้องห้ามไปพร้อมกันด้วย

จึงนับได้ว่าภาษาปากเป็นสิ่งที่แสดงให้เห็นว่ากาลเทศะในการใช้ภาษานั้นเป็นสิ่งที่ต้องศึกษา และต้องฝึกฝน รวมทั้งยังแสดงให้เห็นว่าการเลือกใช้ภาษาให้เหมาะสมกับสถานการณ์นั้นมีความสำคัญต่อผู้ใช้ภาษาเป็นอย่างดี

จ้ำนักหอสมุด

เชิงอรรถ

^๑คำจำกัดความของคำต่างๆ ส่วนใหญ่จะนำมาจากพจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ.๒๕๒๕

^๒คำที่เน้นเป็นคำสร้อย

^๓คำทับศัพท์บางส่วน คือการใช้คำภาษาไทยควบคู่กับคำภาษาอื่นเช่นภาษาอังกฤษ เพื่อให้ ความหมายของคำชัดเจนยิ่งขึ้น

บรรณานุกรม

- คณาจารย์สาขาวิชาภาษาไทย คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์. *การใช้ภาษาไทย ๑*. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ๒๕๓๘.
- บุญยงค์ เกศเทศ. *คำไทย*. กรุงเทพฯ: โอเดียนสโตร์, ๒๕๓๒.
- พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ.๒๕๒๕. พิมพ์ครั้งที่ ๕. กรุงเทพฯ: อักษรเจริญทัศน์, ๒๕๓๘.
- วัลยา ช่างขวัญยืน. “การใช้ภาษาให้เหมาะกับระดับภาษา,” *การพัฒนาทักษะทางภาษาหน่วยที่ ๑-๔*. มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช บัณฑิตศึกษา สาขาวิชาศึกษาศาสตร์, ๒๕๓๗.
- อมรา ประสิทธิ์รัฐสินธุ์. *คำจำกัดความศัพท์ในภาษาศาสตร์สังคม*. กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๓๒.
- อรพันธ์ บวรรักษา. “รายงานวิจัยเสริมหลักสูตร เรื่องการศึกษาเปรียบเทียบคำยืมภาษาอังกฤษที่ปรากฏ ในพจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ.๒๕๔๓ กับพจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ.๒๕๒๕.” วิจัยเสริมหลักสูตรคณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ พ.ศ.๒๕๔๐.

สำนักหอสมุด